

Tautosakos darbų 59-ajame tome dauguma skelbiamų straipsnių yra skirti liaudies dainų ir dainuojamosios tradicijos tyrimams. 2019 m. gegužės 20–24 d. Lietuvių literatūros ir tautosakos institute kartu su Tarptautine baladžių komisija (*International Ballad Commission / Kommission für Volksdichtung*) buvo surengta 49-oji tarptautinė dainų ir baladžių konferencija „Žmonių ryšiai dainose ir per dainas: prasmės ir kontekstai“. Jos pranešimų pagrindu parašyti straipsniai ir sudaro šio tomo branduolį; jie skelbiami sudėti į keturis skyrius, leidžiančius išryškinti pagrindines šiuolaikinių dainų tyrimų tendencijas dviem aspektais – semantiniu ir sociokultūriniu.

Pirmame skyriuje „Žmonių santykiai dainose“ publikuojami darbai, tiriantys istorinėje dainų atmintyje išlikusius žmonių santykius. Du straipsniai yra skirti kraujomaišos temai tradicinėse baladėse. Arbnora Dushi analizuoja albanų balades apie brolių ir seserį, atpažįstančius vienas kitą po ilgo išsiskyrimo. Autorė pabrėžia, kad, skirtingai nuo kituose Europos kraštuose paplitusių šio baladės tipo versijų, albaniškosioms yra svetimas kraujomaišos motyvas ir sieja šio reiškimo ištakas su albanų gentine visuomene, pripažinusia egzogamines santuokas. Ana Maria Paiva Morão pateikia ispaniškai kalbančiose šalyse populiarios baladės „Delgadinja“ portugalishkosios versijos literatūrinę analizę. Apžvelgusi baladės užrašymų istoriją ir nustatiusi virtualų jos siužetą, tyrėja dėmesį sutelkia į kraujomaišai su tėvu pasipriešinusios ir dėl to nubaustos merginos ryšius su broliais ir seserimis, atspindinčius hierarchiniais santykiais paremtą šeimos sandarą. Davidas Atkinsonas, nagrinėdamas XVIII a. anglų balades, kelia klausimą, ar (ir kaip) poetiniuose tekstuose vaizduojami žmonių santykiai siejasi su to laikotarpio Anglijos socialine ir kultūrine tikrove. Autoriaus teigimu, baladės, būdamos prieinama literatūra ir to meto paprastiems žmonėms, turėjo žadinti jų vaizduotę, pasakodamos apie aukštesniųjų visuomenės sluoksnių kasdieninį gyvenimą. Delia Dattilo nagrinėja XIX a. antrojoje pusėje Pietų Italijos Kalabrijos regione populiarias meilės dainas: išryškina jose atspindėtą socialinį kontekstą – tradicinę šeimos struktūrą, kaimyniškus ryšius, aptaria jaunimo meilės, išsiskyrimo, santuokos temą, atkreipia dėmesį į dainų poetinių vaizdų sistemoje įsitvirtinusias urbanistines erdves, atspindinčias jose gyvenančių žmonių santykius. Oksana Mykytenko pateikia lyginamąjį tyrimą apie ukrainiečių ir pietų slavų (bulgarų, makedoniečių, serbų) mažų vaikų laidotuvių raudas: aptariama šių kūrinų kompozicija, temos, archajinę pasaulėjautą atspindintys įvaizdžiai ir stereotipinės formulės.

Straipsniai iš skyriaus „Telkiančioji dainos galia“ įvairiais aspektais nagrinėja dainavimo socializuojantį poveikį. Marjetkos Golež Kaučič tyrimo objektas – dvi-kalbės, vadinamosios makaroninės liaudies dainos ir autorinė poezija. Straipsnyje parodoma, kad tokie kūriniai ne tik išduoda dainininko ar poeto dvigubą tapatybę, bet ir kuria dviejų kultūrų dialogą. Geraldas Porteris rašo apie dainas, siejamas su geležies apdirbėjais ir metalo pramone, plėtota Anglijoje, Airijoje, Velse bei Škotijoje nuo viduramžių iki pat XX a. Gilindamasis į dainų funkcionavimo kontekstus, autorius teigia, kad jos galėjo gyvuoti tik glaudžioje, vieningoje bendruomenėje. Michelės Tito straipsnyje tradicinė muzika ir dainos susiejamos su kultūriniu kontekstu – tarantizmo sindromu (savita seksualinės frustracijos išraiška), kuris iki XX a. antrosios pusės buvo paplitęs Pietų Italijos Salento regione. Autorius pabrėžia, kad muzika buvo pasitelkiama ne tik šio sindromo paveiktiems asmenims gydyti, – šian-dien vietos bendruomenė muziką pritaiko ir pramoginėje, rekreacinėje veikloje, šitaip įtvirtindami ją kaip Salento regiono kultūrinės tapatybės ženklą. Palenkės regiono ukrainiečių autochtonų muzikinės tradicijos pokyčiai aprašomi Larysos Lukašenko straipsnyje. Tyrėja atskleidžia, kaip per pastarąjį šimtmetį istoriniai įvykiai, demo-grafiniai ir asimiliaciniai procesai nevienodai paveikė šiaurinėje ir pietinėje Palenkės dalyse (pavaldžiose skirtingoms valstybėms – Baltarusijai ir Lenkijai) gyvenančių ukrainiečių tradicinę muzikinę kultūrą. Karvojaus apeigų, vienu svarbiausių tradi-cinėse vestuvėse, komunikacinį pobūdį nagrinėja Olena Serko. Remdamasi Ukrainos Rivnės regiono Klincų kaimo bendruomenės narių atliktų karvojaus apeigų vaizdo įrašu, ji apibūdina ceremonijos dalyvių vaidmenis ir funkcijas, didžiausių dėme-sį skirdama muzikai – pagrindinei šių apeigų dalyvių bendravimo priemonei. Nuo XIX a. daugelio lietuvių liaudies dainų rinkėjų, leidėjų ir tautosakos tyrėjų margi-nalizuotam talalinių žanrui skirtas Bronės Stundžienės straipsnis: apžvelgiama šių juoko kultūrai priskiriamų dainelių tyrimo istorija, jų sąveika su bendru folklorinės kūrybos procesu, apibūdinami pagrindiniai talalinių teminiai modeliai (tarp jų ir ne-švankaus pobūdžio), svarstoma, kokį komunikacinį vaidmenį jos atlieka. Autorė daro išvadą, kad obsceniškoji kūryba padeda patirti tam tikrą grupės sutelktumo pojūtį, siejamą su transgresija – neleidžiamos ribos peržengimu.

Trečių skyrių sudaro keturi straipsniai, kuriuose nagrinėjama istorinio konteksto įtaka dainų sklaidai. Marija Klobčar gilinasi į aplinkybes, kuriomis nuo XIX a. iki XX a. vidurio Slovėnijoje gyvavo dvikalbės dainos. Tyrėja siekia nustatyti, kokiose visuomenės grupėse jos plito, ir kelia klausimą, ar neigiamas požiūris į dvikalbes dainas, susiformavęs slovėnų nacionalinio atgimimo laikotarpiu, turėjo įtakos jų rin-kimui ir sklaidai. Baibos Krogzemės-Mosgordos straipsnyje lyginamos dainos apie socialines klases dviejuose stambiuose latvių liaudies dainų rinkiniuose, publikuo-tuose 1910–aisiais, išgyvenant tautinio atgimimo sąjūdį, ir 1983–aisiais – brandaus socializmo metais. Mokslininkė atskleidžia, kaip jų sudarytojų asmeninės pažiūros ir vyravusi ideologija paveikė dainų atranką ir jų klasifikavimo principus. Liina

Saarlo analizuoja estų vaikų dainų rinkinius, sudarytus XX a. pirmojoje pusėje, šalyje tęsiantis masiniam tautosakos rinkimo sąjūdžiui; aprašomos rinkinių atsiradimo aplinkybės, lėmusios neigiamą nuostatą užrašytos medžiagos atžvilgiu, taip pat aptariamos aktualios metodologinės problemos, su kuriomis šiandien susiduria folkloristai, dirbdami su šiais tautosakos duomenimis. Prie pastarojo skyriaus mokslinių publikacijų šliejasi ir Jurgos Dzikaitės straipsnis, skirtas aptarti po Antrojo pasaulinio karo lietuvių pabėgėlių stovyklose Vokietijoje leistoms literatūros mokymo priemonėms, periodiniams leidiniams, kuriuose pristatoma lietuvių tautosaka, padėjusi formuoti, palaikyti kolektyvinę ir tautinę tapatybę egzistencines įtampas išgyvenusiai bendruomenei.

Atskirame skyrelyje skelbiamas Marthos Maríos López Ramos, Gilles Aniorte Tomassian ir Mario López'o straipsnis, kuriame aptariama dainų ir dainavimo įtaka sociokultūriniam procesams šiuolaikinėje visuomenėje; kalbama apie dainų kūrybą kaip būdą stabdyti lytinę prievartą: aptariamas Meksikoje ir JAV vykdytas socialinis projektas, kėlęs tikslą šviesti visuomenę ir griauinant lyčių, klasinės struktūros, rasinius bei su žmonių amžiumi susijusius stereotipus mažinti įvairiose visuomenės grupėse egzistuojantį smurtą prieš moteris; tam reikalui projekto vykdytojai pasitelkė dainų kūrimo seminarus.

Pažymint ilgametės dainų tyrinėtojos, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto mokslo darbuotojos Bronės Kazlauskienės šimtąsias gimimo metines, publikuojamas Gražinos Kadžytės tekstas, dar kartą primenantis šios folkloristės mokslinę veiklą. Recenzijų ir anotacijų skiltyje pristatomos dvi naujos knygos. Dalia Zaikauskienė išsamiai aptaria žymaus paremiologo Wolfgango Miederio straipsnių rinkinį 'Right Makes Might': Proverbs and American Worldview, apibendrinantį patarlių vartoseną specifinėje komunikacijos srityje – garsių JAV asmenybių retorikoje. Jurga Sadauskienė apžvelgia naujausią Viktorijos Daujotytės knygą Iš Bileišių vasarų, kurioje gyvai reflektuojama įvairiomis lietuvių tradicinės kultūros temomis.

Tomas baigiamas negausiais kronikos tekstais dėl sumažėjusių mokslinių renginių karantino sąlygomis.

The majority of articles published in the 59th volume of Tautosakos darbai / Folklore Studies deal with folksongs and singing tradition. In May 20–24, 2019, the Institute of Lithuanian Literature and Folklore along with the International Ballad Commission / Kommission für Volksdichtung organized the 49th international ballad conference “Human Relationships in and through Songs: Meanings and Contexts”. Articles based on its presentations make up the core of this volume. They are subdivided into four chapters that elucidate the main tendencies of the contemporary folksong research from the semantic and sociocultural viewpoints.

The first chapter entitled “Human Relationships in Songs” consists of articles investigating human relationships preserved in the historical memory of songs. Two articles deal with the theme of incest in the traditional ballads. Arbnora Dushi analyzes Albanian ballads of brother and sister recognizing each other after a long separation. The author emphasizes that unlike versions of this ballad type popular in other European countries, the incest motif is unknown to the Albanian ones; she traces the roots of this phenomenon to the Albanian tribal society that recognized the exogamic marriages. Ana Maria Paiva Morão presents the literary analysis of the Portuguese versions of the pan-Hispanic ballad Delgadinha. Having surveyed the recording history of this ballad and established its virtual storyline, she focuses on the relationship between the daughter who refuses incest proposed by her father and suffers his cruel punishment instead, and her siblings; according to the researcher, this relationship reflects the hierarchic family organization. David Atkinson discusses the 18th century English ballads, questioning whether (and how) the human relations pictured in their poetic texts correspond to the contemporary social and cultural reality of England. The author maintains that ballads – easily available to the common people of the time – were supposed to stimulate their imagination by means of depicting the everyday life of the higher social classes. Delia Dattilo investigates the popular love songs from the second half of the 19th century Calabrian region in the southern Italy. She particularly highlights the social background reflected in these songs, including the traditional family structure and relations between neighbors, also discussing such topics as love, separation and marriage, and paying attention to the urban spaces established in the poetic imagery of the songs that present evidence to the relationship between their inhabitants. Oksana Mykytenko presents a comparative study of the Ukrainian and South Slavic (Bulgarian, Macedonian, and Serbian)

funeral laments for small children, discussing their composition, topics, poetic images reflecting the archaic worldview, and stereotypical formulas.

The articles comprising the next chapter, “Consolidating Power of Songs”, employ different perspectives to analyze the socializing effect of singing. Marjetka Golež Kaučič deals with singing in two languages, or with so-called macaronic songs and poetry. According to her, such compositions not only reveal dual identity of the poet / singer, but also create dialogue between two cultures. Gerald Porter writes of the songs related to the ironworkers and steel industry developed in England, Ireland, Wales and Scotland from the Middle Ages until the 20th century. Having analyzed the functional background of these songs the author concludes that they could have existed only in a very tight and closely connected community. Michele Tita also relates the traditional music and songs to the cultural background – in this case, it is the syndrome of tarantism (a peculiar manifestation of sexual frustration), which was rather well spread in the Salento region of southern Italy until the second half of the 20th century. The author emphasizes that music was not only used as means of healing the persons suffering from this syndrome, but also today the local community applies music for entertainment and recreation purposes, thus establishing it as a sign of the local cultural heritage. Larysa Lukashenko describes the transformations of the musical tradition of the autochthonous Ukrainians living in Podlasie region. Her article reveals the different impacts that historical events, demographic and assimilation processes taking place in the course of the last century had on the traditional musical culture of Ukrainians living in the northern and southern parts of Podlasie that currently belong to different countries – Belarus and Poland. Olena Serko in turn describes the communication character of the Korovay rite, which is among the most important traditional wedding rituals. Using the video recording of this rite as performed by the Klinty village community from the Rivne region in Ukraine, the author establishes the roles and functions of its various participants, paying special attention to the music – the chief communication means employed in this ceremony. Bronė Stundžienė deals in her article with the folk couplets (Lithuanian talalinės) that have been largely marginalized by the majority of the Lithuanian folklore collectors, publishers and researchers from the 19th century until nowadays. Having surveyed the research history of these songs attributed to the culture of laughter and their interaction with the general process of folk creativity, and discerned their main thematic patterns (including the obscene ones), the author goes on to investigate what kind of communication role they might be performing. She concludes that obscene compositions serve to induce certain sense of collective unity, which is related to transgression of the established boundaries.

The third chapter contains four articles dealing with the influence of the historical context on the folksong dissemination. Marija Klobčar investigates the circumstances under which bilingual songs existed in Slovenia from the 19th until the middle of the

20th century. She seeks to establish what social groups favored them, questioning whether the negative attitude towards bilingual songs that formed in the period of Slovenian national revival affected their collection and spread. Baiba Krogzeme-Mosgorda compares the presentation of folksongs about social classes in two biggest Latvian folksong publications: from 1910 – the period of the Latvian national movement, and from 1983 – the year of the established socialism. The researcher reveals the effect that personal views of the editors and the prevailing ideology of the time had on the folksong selection and their classification principles. Liina Saarlo analyses the collections of the Estonian child-lore compiled in the first half of the 20th century, in the course of the massive campaign of folklore collection. She describes the circumstances under which these collections appeared and which determined the negative attitude towards the recorded materials, also discussing the relevant methodical issues that nowadays folklorists face while working with this folklore data. This chapter is concluded with the article by Jurga Dzikaitė discussing the Lithuanian literature textbooks and periodicals published in the DP camps in Germany after the WWII. These publications introduced the Lithuanian folklore to their readers and thus helped fostering the collective and national identity in the community experiencing considerable existential stress.

A separate chapter contains the study by Martha María López Ramos, Gilles Anierte Tomassian, and Mario López discussing the impact of songs and singing on the sociocultural processes of the modern society, and presenting songwriting as means of preventing the gender violence. The authors introduce their social project carried on in Mexico and the USA, which aimed at enlightening the society, dismantling of the stereotypes related to gender, class structure, race and age, and thus reducing the violence against women existing in various social groups; for this purpose, the project employed the songwriting workshops.

On the 100th anniversary of the prominent folksong researcher and long-term worker of the Institute of Lithuanian Literature and Folklore Bronė Kazlauskienė, her research activities are surveyed by Gražina Kadžytė.

In this volume, two recent publications are reviewed. Dalia Zaikauskienė presents a detailed review of the collection of articles by the famous paremiologist Wolfgang Mieder 'Right Makes Might': Proverbs and American Worldview summarizing the usage of proverbs in a specific area of communication – namely, the rhetoric of outstanding American leaders. Jurga Sadauskienė presents an annotation of the recent book by Viktorija Daujotytė *Iš Bileišių vasarų* (*From Bileišiai Summers*) that vividly reflects various themes of the Lithuanian traditional culture.

This time, the chronicle surveys just a handful of scientific events due to the specific circumstances caused by the quarantine situation.